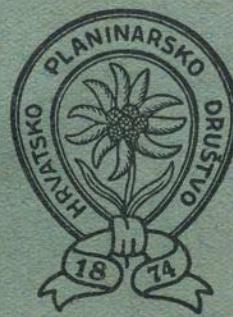

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM

HRVATSKI PLANINAR

God. XXXVII.

Siječanj 1941.

Broj 1.

Izdaje Hrvatsko planinarsko društvo, Zagreb

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA
ZEITSCHRIFT DES KROATISCHEN ALPENVEREINS
REVUE DU CLUB ALPIN CROATE
JOURNAL OF THE CROATIAN ALPINE CLUB

Izdavač i uprava - Herausgeber und Verwaltung - Editeur et Administration - Publisher and Administration: Hrvatsko planinarsko društvo, Zagreb, Varšavska ulica 2a, tel. 65-01
Urednik - Schriftleiter - Redacteur - Editor: Ivan Rengjeo, Zagreb, Križanićeva ulica 4a

GOD. XXXVII

SIJEĆANJ 1941

BROJ 1

SADRŽAJ. Oliva A.: Utisci s izleta na Orjen, s. 1. — Gos Ch.: Drama na Dent Blanche, s. 9. — Pustay J.: Vranica - Zec - Bitovnja, s. 14. — Lučić-Roki P.: U splitskom kraju, s. 18. — Društvene vijesti, s. 21.

»Hrvatski Planinar« izlazi 12 puta na godinu i to u prvoj polovici mjeseca. Pretplata stoji godišnje: za društvene članove Din. 50.— (daci i naučnici plaćaju Din. 40.—), za nečlanove Din. 60.—; za inozemstvo Din. 70.—. Pojedini broj stoji Din. 5.—. Pretpлатu, oglase i reklamacije prima HPD Središnjica u Zagrebu, Varšavska ulica 2a. — Odgovorni urednik: Ivan Rengjeo, gimn. ravnatelj, Križanićeva ulica 4a. — Rukopisi se šalju na urednika. — Izdavač: »Hrvatsko planinarsko društvo« u Zagrebu. — Tisak »Tipografije d. d., Zagreb, Preobraženska 6. — Za tiskaru odgovara Ivan Ivanković, Selska cesta 47.

POSJETITE GORSKI KOTAR

RENOVIRAN JE SCHLOSSEROV DOM HPD NA RISNJAKU 1420 m.

pod samim vrhom Risnjaka. Opskrbljen cijelu godinu. Prilaz iz Mrzle Vodice (željez. stanica Lokve) i Crnog Luga (željez. stanica Delnice).

Opskrbnik B. Šapić

Upute o svim domovima Hrvatskog planinar. društva daje poslovница

**HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA
U ZAGREBU, Vašavska ul. 2a, - Tel. 65-01**

MOTIV S VLAŠIĆ-PLANINE

Foto: S. Stambuk

Utisci s izleta na Orjen

A. Oliva (Hercegnovi)

Bilo je to negdje sredinom mjeseca srpnja 1931. godine. Tada smo mi bili još početnici u planinarenju. Bilo nas je četvorica. Mi smo svoje prve planinarske izlete započeli kratkim usponima po brežuljcima hercegovačke okoline. Najčešće smo pravili jednodnevne šetnje na brdašce Ilijina Kita (475 m), to je ujedno i najveća uzvisina poluotoka Kobile. S ove uzvisine promatrali smo daleko iznad nas otoče Dubrovačkog arhipelaga, sive planine Dalmacije, Hercegovine i Crne Gore, a ispod nas azurno plavetnilo morsko i plodno Konavosko polje. Svi ti naši izleti bili su u prvom redu planinarske vježbe. One su nam ipak kasnije odlično poslužile prilikom drugih izleta. Od nas četvorice ja sam se jedini jedamput uspeo na Dobrošticu (1570 m) i na Radostak (1446 m), dva najveća vrhunca u najbližoj okolini Hercegnovoga.

Ali trebalo je ići pa vidjeti i ostale planine, to jest planinsko zaleđe Boke kotorske. Kocka je pala na planinu Orjen (1895 m), najviši vrhunac Boke. Cijelo to planinsko zaleđe bilo je nama za ono vrijeme malo poznato. Ipak nas je naš neukrotivi planinarski duh vukao prema višim ciljevima i širim pogledima, u susret novim pustolovinama. Od naših starijih drugova slušali smo o Orjenu i o

Subri (1680 m) upravo fantastične priče. Koža nam se ježila, kad smo slušali o Subri i njenim groznim ponorima, nesigurnim prolažima, dubokim jamama, a najviše o njenim usječenim i velebnim kanjonima i terasama. Bujice tih priča ostale su nam i do danas duboko u sjećanju. To su bile riječi, koje se lako ne zaboravljuju.

Ma koliko da su nas ti naši stariji drugovi zadivili svojim pot hvatima, ipak taj uspon oni nisu ni do danas ponovili, iako o njemu stalno pričaju. Mi smo na primjer u toku godine 1940. bili tri puta na Subri. Te teške ture izveli smo u vijek u roku od jednog jedinog dana, a naši prethodnici izveli su ga za tri dana. Jedamput smo izveli taj uspon i ponovni silazak preko opasnih kanjona „Zmajeva Ždrijela“. To je bila u pravom smislu baš nesvakidašnja vratolomijska, koja se sretno svršila, jer su svi učesnici bili veoma oprezni. Dovoljno je, da se samo baci jedan pogled na one uske gudure pomenutog ždrijela, pa da odmah promatraču zastane dah u grlu. Zaista, potrebna je velika srčanost i smionost, da se savlada one užasne, divlje, ogoljele i izlizane zapadne strane planine Subre. Taj uspon mi smo izveli potpuno goloruki, bez konopca i drugih planinarskih potrepština. Prije desetak godina uspon na Subru smatrao se naročitim djelom penjačke vještine. Danas, međutim, zahvaljujući čestim izletima na nju kao i u njenu okolinu, postao je to skoro običan nedjeljni izlet!

A sad da prijeđem na naš izlet na Orjen.

S više strana može čovjek doći na tu planinu. Od svih puteva mi smo izabrali ovaj: Hercegnovi — Kamenovo (523 m) — Crkvica (1095 m) — Orjenska lokva (1594 m) s povratkom preko Vrbanja (1000 m). Taj put nam se učinio najzgodnijim, jer su njime išli i drugi planinari. Možda i nije najkraći, ali je zato najpristupačniji. Put smo imali prijeći sve pješke.

Jedne večeri negdje oko 8 sati krenuli smo na put. Hercegnovi je ostao u večernjoj vrevi sa svojim stanovnicima. Bez žurbe smo hodali prema selu Kamenovo, kamo stigosmo nakon ugodnog hodanja po svježoj večeri negdje oko 9.30 sati. Tu pred seoskom kafanom malo smo se okrijepili i odmorili, jer smo imali namjeru, da gore iznad sela, ispod stare porušene žandarmerijske kasarne u škrappama prenoćimo. Tu se prostiru od zapada prema istoku divno formirane i izvajane krške škrape, jedinstvene i najljepše u cijeloj okolini. Točno na mjestu, gdje svršava zašumljena kamenjara crnim borom, počinju ove škrapе. One se spuštaju sve do Morinja u Risanjski zaliv. Geološka masa ovih škrapa sastavljena je od trijas-vapnenca. Pod utjecajem vode i drugih atmosferskih faktora i kiselina lagano se razaraju na tom cijelom kompleksu izložene mase stvarajući fantastične figure kao na pr. kamenite lukove, male slijepе

Foto: A. Oliva

ORJEN (1895 m.)

doline, poljica i vrtače, a najviše oštре izbočine i kamenite kataarakte, koji izgledaju, kao da se slijevaju niz te kamene blokove. U samoj unutrašnjosti tih škrapa ima i priličan broj polupećina, koje čobanima i ovcama služe za vrijeme oluje ili kiše kao siguran zaklon.

Podosta kasno stigsmo do tih škrapa, jer je put dovde jako nezgodan i dosadan. Radi se naime o kratici, koja prelazi preko krša pokrivenog velikim brojem jajastog ili posve okruglog kamenja. Neoštro oko mislilo bi, da se tu radi o nanosu neke rijeke ili slično. Međutim, taj nanos je mnogo starijeg datuma, nego što bi neko u prvi mah mislio! Pri kraju tercijara nastupilo je ledeno doba; tada je dobar dio sjeverne Evrope bio pokriven debelim slojem leda. S tih ledenih planina, kao danas na Alpama i na Grönlandu, spuštale su se čitave ledene rijeke prema dolinama. Ledenik je tako spuštajući se nailazio na topliju klimu i stao je da se topi, istovremeno nosio je sa sobom velike količine raznog materijala stvarajući središne i bočne morene. Ono kamenje, što ga mi danas nalazimo u Kamenome i iznad njega, jest morena ledenjaka, koji su se u ledeno doba spuštali niz Vratlo (1256 m). Ledenjak je, kako se vidi, naišao na tople struje Sredozemnog mora i tu se zaustavio. Naravski, ne treba misliti, da je cijeli Balkanski poluotok bio pokriven ledom, već samo pojedini vrhunci. Taj ledeni nanos, što danas planinarima otežava hod i zadaje im tolike muke, jest takozvano »lutalačko kamenje« ili, kako ovdašnji seljaci kažu, »bovice«. Kod Orjena ima oko 20 tragova ledenjaka.

Bilo je upravo 10 sati noći, kad smo stigli do škrapa. Kako nismo imali sobom šatore, morali smo logorovati pod otvorenim nebom. Iako je bilo vedro, mjesec još nije bio izišao te je okolinu prekrivala prilično gusta pomrčina. Jedva smo mogli nazirati veće skupine škrapa i obronke okolnih planina. U unutrašnjost tih škrapa nismo se usuđivali zaći, jer, kao što sam prije rekao, bila je prevelika tama. Na rubu tih škrapa našli smo nakon dugog traganja odličan zaklon od planinskog vjetra, koji se spuštao velikom brzinom niz Vratlo. Bili smo odlično zaštićeni skoro sa svih strana kosim liticama. Kad smo krenuli iz Hercegnowoga, imali smo na sebi ljetne košulje, ali ovdje na ovoj visini bilo je prilično hladno, tako da smo morali na brzu ruku navući na sebe tople ogrtice. Međutim noć je uglavnom prošla mirno, budući da se nije ništa naročito desilo osim najobičnijih posjeta ježeva, koji su se skitali oko našeg logora.

Krenuli smo put istoka upravo onog trenutka, kada je sunce počelo da prelijeva svojim rumenim i toplim zrakama vrhove škrapa, koje su ostajale u nijemoj tišini iza naših leđ. Domalo smo stigli i na glavni put. On će nas voditi sve do Orjenske lokve. Paklena žega postajala je svakim časom sve nesnosnija i jača. Ni malo vjetra nema da ublaži ovu vrućinu. Kudgod ti pogled krene, sami kamen i kamenjara. Od velike žege sva je trava potpuno sagorjela i nama se činilo, kao da je to djelo nekog požara, a ne sunca. Snažan i žalostan je to dojam, što ga ostavlja goli krš, kad ga čovjek prvi put ugleda u punom objamu. Kakav utisak ostavlja ova slika upoređujući je s divnim šumama crnog bora! Kakva boja i kakav miris od tih šuma! A ovdje skoro vulkanski mrtav kraj. Krš čeka vrijedne i stručne ruke, koje će mu dati zeleno ruho. Bijela gola kamenjara će tada biti velebna šuma. Ali kada će to biti?

Dosadnu monotonost te sive izgladnjele kamenjare prekine nam šum izvora D i z d a r i c e ispod planine Radoštaka. Nekoliko stada ovaca i koza, koje su bile sišle sa S n i j e ţ n i c e (1102 m), da se napiju, i nekoliko starih ispucanih vrba stvarale su upravo u tom času teatralni dekor. Blejanje i dozivanje sa svih strana.

Sa strmih kamenitih uzvisina promatrali smo sela Ž l i j e b i, koji se prostiru ispod nas. Obrađene njive sliče, gledane s ove visine, na kvadrate na šahovskoj tabli.

Prešli smo i sela Ubli (745 m). Odavde je upravo veleban pogled na R i s a n s k i z a l i v, pa čak i na dio Kotorskog zaliva. Sive i strme strane L o v Ć e n a (1759 m) izgledaju, kao da se upravo uzdižu iz mora, da kao neki kameni divovi čuvaju ulaz u zaliv s istoka. Na nemirnom moru uzdigla se dva dobro poznata otočića: Sv. Đuro i Gospa od Škrpjela, uokvireni mrkim čempresima i zimzelenom makijom.

Sasvim u dnu Risanskog zaliva, koji su stari Rimljani zvali »*Sinus Risonicus*«, smjestio se Risan, jedno od najstarijih naselja u cijelom Bokokotorskom zalivu. Danas on broji oko 5000 stanovnika. Preko njega vodi put u Crnu Goru. Izvoznička je luka, jer tu dovažaju iz zaleda, naročito iz Crne Gore stoku, kožu i drvo. U rimsko doba Risan je bio prijestolnica ilirske kraljice Teute. Zemljotresi i gusari su uskoro potpuno uništili ovaj stari grad. Posljednjih godina prilikom otkopavanja temelja za neke nove zgrade pronađeno je nekoliko vrlo lijepih i dobro sačuvanih mozaika.

Negdje oko podne bili smo kod sela Zvečevo (1006 m). Neka mala čobanica prodala nam je mlijeka i punu košaricu šumskih jagoda. Kraj postaje pomalo pitomiji. Desno i lijevo od glavnog puta nalazi se po koja livada ili oranica, a prilično lijepe bukove šume nanizale su se pred nama svuda pored puta. Ako ništa drugo imamo barem sada dosta hлада. Spuštamo se putem u dolinu. S tog mjesta vide se prilično dobro Ubalske planine (1230 m). Mjestimično su one obrasle bukovim šumama. Negdje na pola puta od Crkvica susreli smo jednog seljaka, koji je išao u šumu po drva. Od njega smo doznali mnoge dragocjene podatke o Orjenu.

Oko 4 sata poslije podne stigli smo pod Crkvicu. Trebalo je požuriti, da bismo našli konačište, jer gusta magla bila je počela da se diže iz okolnih dolina i brzo je pokrivala vrhunce okolnih bregova. Ona je prijetila, da nas vrlo brzo potpuno zahvatí u svoj bijeli zagrljav. Izgledalo je, kao da se natječemo, ko će prije da

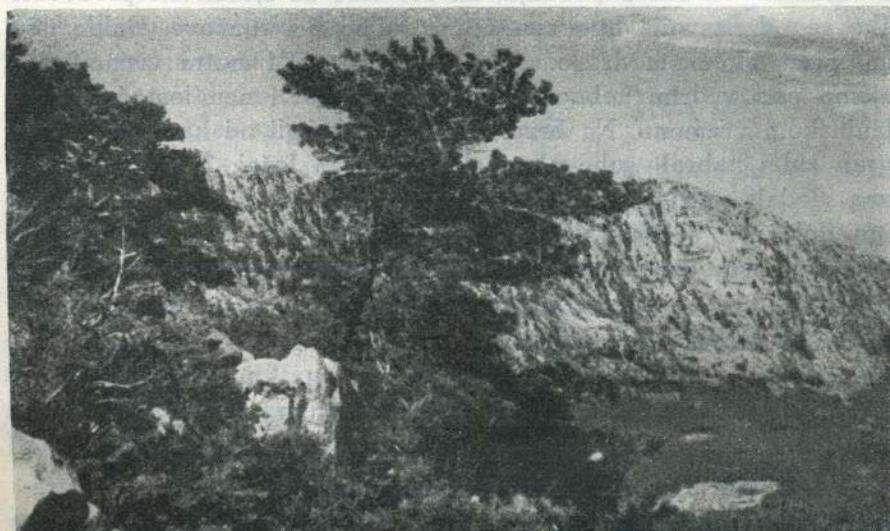

Foto: A. Oliva

DETALJ IZ OKOLICE ORJENA

stigne pod Crkvice. Naš nemir se još više povećao, kada se iznenada spustila na nas tamna noć. Bili smo potpuno mokri od znoja, koliko smo brzo hodali. Jedva smo nekako našli konačište i nekoliko poznanike iz Hercegnowoga, koji su ovdje provodili ljetni odmor.

Tek su se na istoku počeli pokazivati prvi znaci svanuća i zora počela rudititi, a mi smo već bili na putu na Orjen. Velika nam je radost bila, kada smo u dnu prema zapadu vidjeli, kako se jasno ocrtava na jutarnjoj vedrini cilj našeg putovanja — O r j e n i okolina. Kakav dan, vedar, tih i sunčan! Namjesto jučerašnje večernje guste i neprozirne magle osvanuo dan pun života, pun radosti, — divan ljetni dan. Opet u blaženom hladu stoljetnih bukava! S glavnog druma prelazimo i preko šumskih kratica, samo da bismo što brže došli do željenog cilja.

Negdje oko 9 sati stigli smo do O r j e n s k e l o k v e. Veliko je bilo naše razočaranje, kada smo namjesto malog jezera, koje smo tu očekivali, naišli na potpuno osušenu lokvu. Ali je zato naša radost bila velika, kada smo na nekih 100 metara od O r j e n s k e lokve naišli u jednoj stijeni na mali izvor neobično hladne vode. Za taj izvor kažu nam seljaci, da je najhladniji u cijeloj okolini. Kako je sunce prilično pripeklo, svi smo odlučili, da u blizini logorujemo i da ujedno provedemo tu i noć. Odmah po svanuću slijedećeg dana popet ćemo se na O r j e n .

Tako je i bilo. Sklonište HPD »Orjen« iz Dubrovnika bilo je zatvoreno. Izalud smo pokušavali da silom otvorimo vrata. Ključi od skloništa su bili u Vrbanju, na što smo se sjetili tek predveče. Niko se od nas nije htio spustiti u dolinu po ključeve. Dakle nije nam preostalo ništa drugo, nego da tu na 1594 metra visine logorujemo pod vedrim nebom izloženi na milost i nemilost čudljivom planinskom vremenu. Na brzu ruku smo podigli od kamenja provizoran zid i nabrali suhe planinske trave za ležaj. Žalosnim pogledima gledali smo sivu zgradu skloništa, koja se je ocrtavala u sutonu dolazeće večeri. Sličili smo brodolomcima, koji izgubljeni u nepreglednoj pučini prepuštaju svoju sudbinu prirodi, ali ne napuštaju nade i vjerovanja u mogućnost spasa. Jedan po jedan smo se pružili pomirivši se sa sudbinom.

Čim je pala tama, podigla se opet ona dosadna magla i davila nas svojim nevidljivim snažnim rukama. Hladni planinski vjetar počeo je da igra svoju uobičajenu igru. Kroz kamenjaru i kroz uske gudure zavijao je poput gladnog vuka, a fijuk je odzvanjao još strašnije i razdirao mrklu zimsku noć. Svojim snažnim kretnjama i velikom brzinom kršio je suho granje stoljetnih bukava i tako isto, kako je i dolazio, udaljavao se i gubio u velikim i prostranim dolinama.

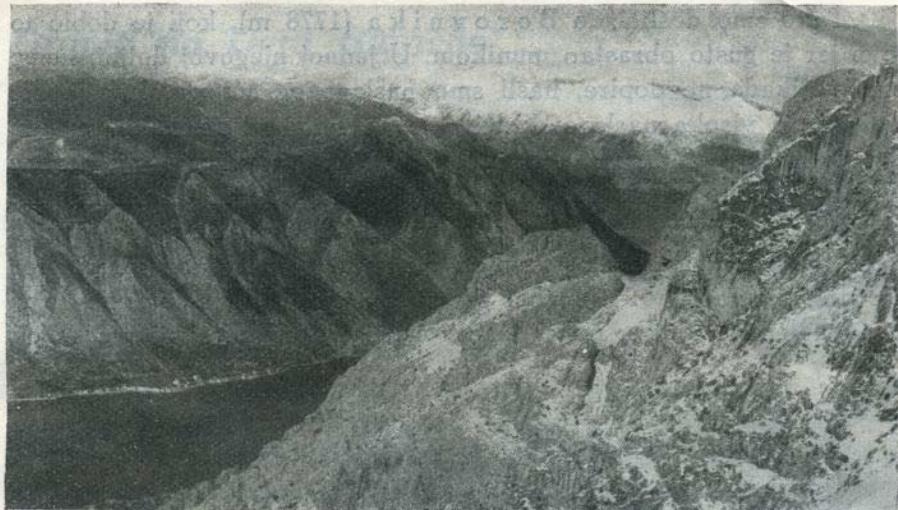

Foto: A. Oliva

BOKA KOTORSKA. U POZADINI ORJEN

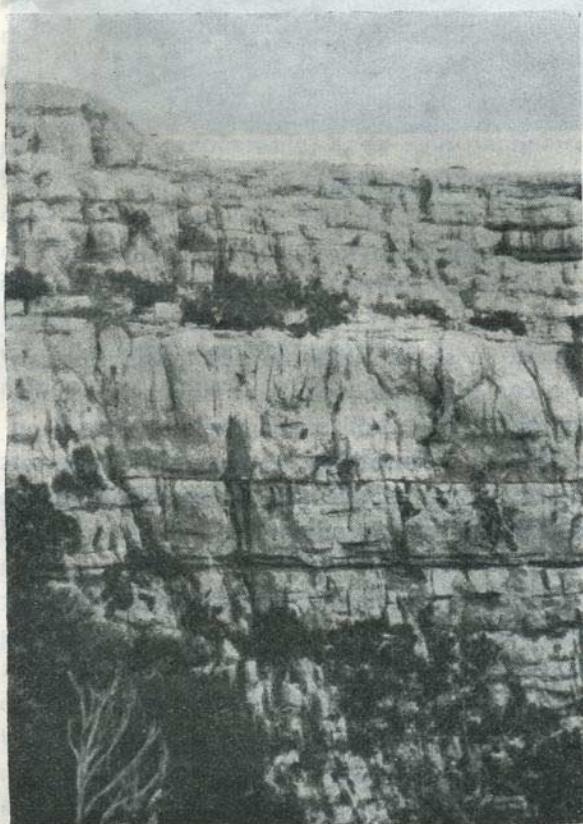
nama. Prema zapadu nebo je poprimilo kovinsku svijetlu boju, da se čas kasnije pretvori u krvavu. Fantastične slike redale su se jedna za drugom.

Mogla je biti ponoć, kada su se na istočnom nebu pojavili gusti olujni oblaci. Nebo, koje je čas prije bilo posuto jasnim zvijezdama, sada je bilo potpuno mrko od oblaka, koji su ga prekrili. Munje su svaki čas parale okolinu. Već smo slušali podmuklu grmljavine negdje u daljini, a udarci vjetra bivali su sve jači. U sredini tog nemilog elementa mi smo bili prepušteni na milost i nemilost okrutnoj prirodi. Sva je sreća, da se naša suviše pesimistička očekivanja nisu ispunila, jer izgleda da je oluja skrenula na drugu stranu. Nakon svega toga smo se smirili i nekako zaspali.

Svitalo je. Tamne siluete visokih munika ocrtavale su se sasvim jasno na strmim obroncima Orjena. Sa skloništa HPD »Orjen« vodi uz Orjensko sedlo do samog vrha planine prilično dobra staza. Kako se sve više dižemo, izgled postaje sve velebniji. Oko nas cijeli vijenac visokih planina. Dolje ispod nas prema jugu uzdigla se terasasta Subra sa svojim kanjonima, provalijama i drugim poznatim čudesima. Velika šteta, što nam je magla zatvorila pogled spram zapada i sjevero-istoka i što nismo mogli vidjeti Volujak i Maglič, Durmitor, Komove i oštре Prokletije.

Nakon ručka na samom vrhu kod gvozdene piramide spustili smo se na zapadnu stranu, ja da bih nabrazao rijetkog planinskog bilja za svoju zbirku, a moji drugovi da vide i snimaju nesvakidašnje prizore i panorame.

Tako smo došli i do Borovnika (1778 m), koji je dobio to ime, jer je gusto obrastao munikom. U jednoj njegovojo dolini, kamo sunce nikada ne dopire, našli smo naslaganog snijega, koji je bio zaleden, a visoka naslaga dosizala je debljinu od nekoliko metara. On tu nikada ne kopni a taloži se vječno. Za vrijeme cijele zime okolina Orjena je pokrivena debelim plaštem snijega. Visoke munike nestaju kao i bukve ispod tog ogromnog i debelog bijelog pokrivača. Samo mjestimično se mogu vidjeti po neke grane, kako vire iz tog vječnog bjelila. Ovi se tereni pretvaraju za vrijeme zimskih dana u nedogledna snježna polja. Onda preko Dubrovnika dolaze skijaši

ZID KAMENITE
TERASE NA SUBRI

Foto: A. Oliva

automobilima do Vrbanja, da bi se nauživali zimskog sporta, koji pruža u obilju velebnii Orjen i njegova prekrasna okolina.

Vraćamo se istim putem, kuda smo se i penjali. Zatim se spuštamo kraticama kroz neobično gusto šumu bukovine put Vrbanja.

Preko Kruševica, Mokrinja (588 m) i Kamennoga stigli smo oko 8 sati istog dana kući. Nezaboravni utisci tog našeg prvog izleta na Orjen i okolinu ostat će nam u trajnoj uspomeni.

Drama na Dent Blanche*

Charles Gosa

Na pola grebena sprječavaju uspon nadvite stijene, nalik oklopljenim štitovima, koji se nižu jedan poviše drugoga, presvučene još i tvrdom naslagom leda. Tu se ne da naprijed. Furrer odriješi uže. Nadesno spazi vjenac, koji svojom zlatnožutom bojom odudara od tamnih stijena dijeleći ih vodoravno. I ode malo njime, dok mu neki okomití dimnjak ne dopusti da se opet domogne grebena. Čini se, da su prilike za dalji uspon ovdje povoljne. Kojih stotinu metara više izbija doduše uz greben neki strmi toranj. Tamo jamačno ne će moći sam. Doziva dakle svoje drugove. Glava se Zurbrieggena pojavi u otvoru uske pukotine, i naskoro je opet svih pet muževa zajedno. Furrer zauzme svoje mjesto na čelu društva, povezanog užetom. Stupaju dalje. Odjednom ugledaju na drugom t. zv. južnom grebenu dva penjača već blizu samog vrha: neznatne crne silhuete u plavom moru prostora. Ali među obim grupama potpuna je tišina. Čini se, kao da naša grupa na grebenu Ferpècle strepi, da makar i na čas smete napreglu pažnju, koja je sva upravlјena na vlastiti pothvat. U deset sati dopru sva petorica do podnožja tornja; to je prkosni kuk, izbrazdan uskim pukotinama, s urezanim vjenčićima i samo mjestimično plitkim udubinama, koje su ispunjene nježnim jastučićima snijega. Stijenje se opire o ledenu površinu, koja pokriva postranu plohu t. zv. velikog couloira. Već na donjem dijelu tornja, gdje penjači nastoje upravo da se provuku, mogu točno u daljem smjeru grebena — samo kad bi podigli glavu — ugledati sjenovitu snježnu kupolu, obrubljenu čarobnim zlatnim sjajem — tamo je sunce, koje se krije iza najvišeg vrha.

Prodiru dalje sjenovitom, mraznom stijenom po strani couloira, kuda ih navodi neki prohodni pojasa prema gore. Ali to ne traje dugo i put je opet zakrčen. Nema sumnje, da taj uzani dimnjak spaja postrance neku širu stepenicu, preko koje bi možda opet uspjelo doseći hrbat grebena. Dimnjak je pak potpuno zaleden, prevučen doduše tankom korom leda, ali tvrdom poput stakla. Prsti ne bi imali za što prihvati, pa bi i rad vrškom cepina bio uzaludan i opasan. Furrer promatra šutke ovaj prolaz. Ne, nikako ne, ovdje se ne da ništa

* Iz knjige *Tragédies alpestres* (Editions de France, Paris) od poznatog švicarskog alpiniste i pisca Ch. Gosa. Opisan je tragican uspon engleskih alpinista Mr. O. G. Jones-a s vodičima E. Furrer-om i C. Zurbrieggen-om, i Mr. F. W. Hill-a s vodičem J. Vuignier-om na Dent Blanche (4.364 m) u kolovozu g. 1899. Opis je preveden iz češkog prijevoda, objelodanjenog u vjesniku Kluba čeških alpinista »Horolezec« VII. 1940, br. 3.

učiniti. Njegova se dakle pažnja svraća nalijevo, obuzeta pogledom na okomitu stijenu, visoku svega tri metra i na kraju nadvitu. Nad njom se može jamačno opet dohvati greben, i Furer joj se stoga približava. Društvo, spojeno užetom, zaustavi se na uskom stjenovitom vijencu, u međusobnoj razdaljini od 8—10 m., u istoj skoro visini, osim posljednjeg, Mr. Hilla, koji se još nešto niže uspinje. Nekoliko minuta kasnije uspne se i on na vijenac i zauzme mjesto na desnom kraju skupine. Devet metara ispred njega стоји Vuignier. Furrer, prvi na lijevom krilu, laća se posla. Priljubljen raskriljenih ruku uza stijenu podigne se za 1 i pol do 2 m u vis, ali ne produži dalje. Oklijeva, opipava pažljivo vodoravnu plohu poviše nadvita ruba, pokušava bez uspjeha i brzo se opet vraća natrag. Neuspjeh desno, neuspjeh lijevo. Pa ipak, metar i pô više — samo metar i pô — razmak neznatan, smiješan; zar ovaj vodič ne će doista moći da ga svlada? Pod njim je šest stotina metara okomite stijene, a provalija nestaje dalje u uvali ledenjaka. Nitko ne govori, nitko se ne miče. Napeto živčevlje steže grčevito dušu i stješnjava grudi. To nikako ne će ići, Furrer ne će moći prijeko. Hoće li se predati? Hoće li se vratiti? Još ne. On pritisne ukočene ruke na grubu površinu stijene i ne okrenuvši se poviše: »Zurbriggene, brzo cepin!« Zurbriggen postavi žustro cepin, uhvati ga čvrsto, a njegov mu gospodin Mr. Jones pomogne. Polako, strašno polako premješta se Furrer nadesno, s pokretom skoro nevidljivim: lijeva mu nogu napušta uporište, koleba se, grebe čavlima o stijenu i dodiruje napokon čeličnu kuku cepina. Noge su napokon ispružene i on stoji uspravljen na cepinu. Kao basrelief izdiže se sad ova piramida ljudi, priljubljena stijeni: Zurbriggen nadesno, Mr. Jones nalijevo, živi most, rame do ramena, nagnuta lica, kao da je sraslo sa stijenom, i sa zglobovima ruku, što su se savili oko drška cepina, pritištu se oni napetim mišićima k stijeni. A nad njima стоји uspravljen Furrer, nadopunjajući harmonično simetriju tih dvaju tjelesa — i on u tom času dosiže upravo visinu ruba. Premda je njegovo tijelo nešto izbočeno nad provaljom, premašuje već grudima rub. Ispruživši ruke bori se tako raširenih prstiju s plohom stijene; premda prelazi njome ponešto nehajno, ipak to čini kao da je nekako gladi, a onda opet nastoji da se grčevitim trzajima kako tako održi. Naposljetu se zaustavi na slučajnoj, nesigurnoj izbočini stijene i na čas umiri — Furrer valjda hoće da se uspne. Još ne napušta cepin, ali je već sva težina tijela prebačena na ruke, kojima se u taj čas služi kao željeznim dizalima. Sedamdesetipet kilograma visi na vršcima tih zgrčenih prstiju — to je mnogo za njih — oni to ne će — oni popuštaju. — Furrer ih uzalud stiže — oni već kližu — Furrer ih opet utiskuje naprijed, grebe, mrvi, dube — pa on bi već morao izdupstti stijenu, kako

s njima postupa — ali oni stalno popuštaju i kližu. Furrer ih moli iz dna duše, da se negdje zadrže, a onda ih opet muči. Užasan mora biti njihov pritisak na stijenu, — ali oni ne čuju ponizne molbe duše u tjeskobi. Neumoljivi ih usud prihvati, lagano podigne, kao što se pri vježbi podižu prsti s klavirskih tipaka, podigne ih, odijeli od stijene — i Furrer se odjednom sruši. On padne na Zurbriggena i Mr. Jonesa, uništi, raskine njihovu vezu i prebací ih — i sva tri muža padnu u ponor bez krika, bez ijedne riječi. Mr. Hill svjedok cijele ove drame, okrene se instinktivno i obujmi očajno jedan izbočeni balvan. On čuje, kako se uže odire o stijenu, neman pada. Mr. Hill čuje, kako ona nestaje. Kao da se u taj čas počelo i njemu nešto lako približavati — hobotnica traži posljednjeg muža — hoće li ga dohvati? Mr. Hill zna, da je osuđen i čeka, — ali kao da je jezovito primicanje odjednom zastalo, — on čeka, — nastupa tišina, — hobotnica tone nečujno, tiho — samo iz daljine dopire čudnovat pravilan šum, kao lagani vodopad. Mr. Hill se okrene i pogleda: sam je, vijenac je prazan, a malena je stijena gola, plemeniti basrelief je nestao. Tada ugleda, već vrlo duboko, kako njegova četiri druga padaju strahovitom brzinom. Tijela, koja se razbijaju, proizvode onaj mekušast, vlažan šum udaljenog vodopada. Zahvaćeno kamenje prati taj pad u dubinu svojim neobičnim skokovima. Mr. Hill opazi, kako sasvim blizu ispod njega leprša komad užeta, dug do devet metara i privezan uz njegov struk.

Pribirajući svoja čula, osamljen se muž napinje da zavlada živicima i razmišlja. Položaj je jasan: silaziti znači smrt, očekivati pomoć na ovom vijencu, koji se neprijateljski ispeo nad beskonačnom skoro provaljom, značilo bi također smrt, a pokušaj, da se prijeđe ona stijena, koja je odbila smioni naum Furrerov, značio bi još jednom smrt. Samotni se muž okrene. Iz dubine još dopire zvuk posljednjih muklih udara i prigušena praska. To su tjelesa, koja završuju svoj pad i zastaju; to je posljednje kamenje, koje se uvaljuje u snijeg. Vraća se predašnja tišina, opet je sve obuhvaćeno onom velikom, prozirnom tišinom visinâ. Mr. Hill ispituje stijenu nadesno, gdje još leži u sjeni dimnjak, kojim Furrer — ah, gorki podsmijeh usuda! — nije više htio produžiti; a baš se tu otvara jedina nada spasu ili bar svjetlo nade. I onda, bolje je na kraju krajeva još jednom pokušati i pasti, nego umrijeti poslije duge, nepomične smrtne borbe.

Mr. Hill ovije preostalih devet metara oko prsiju, uzme cepin i oprezno zakorači. Skrene prema desnoj strani tornja, sprijeda nepristupačnoj. Stijena mu izlaže podrugljivo svoj ledeni pokrov, ali je on ipak svlada. Uspne se i stane na dugu stepenicu, potpuno skrivenu suncu, koja se uzdiže u sivoj sjeni i gore se spaja s nekakvim

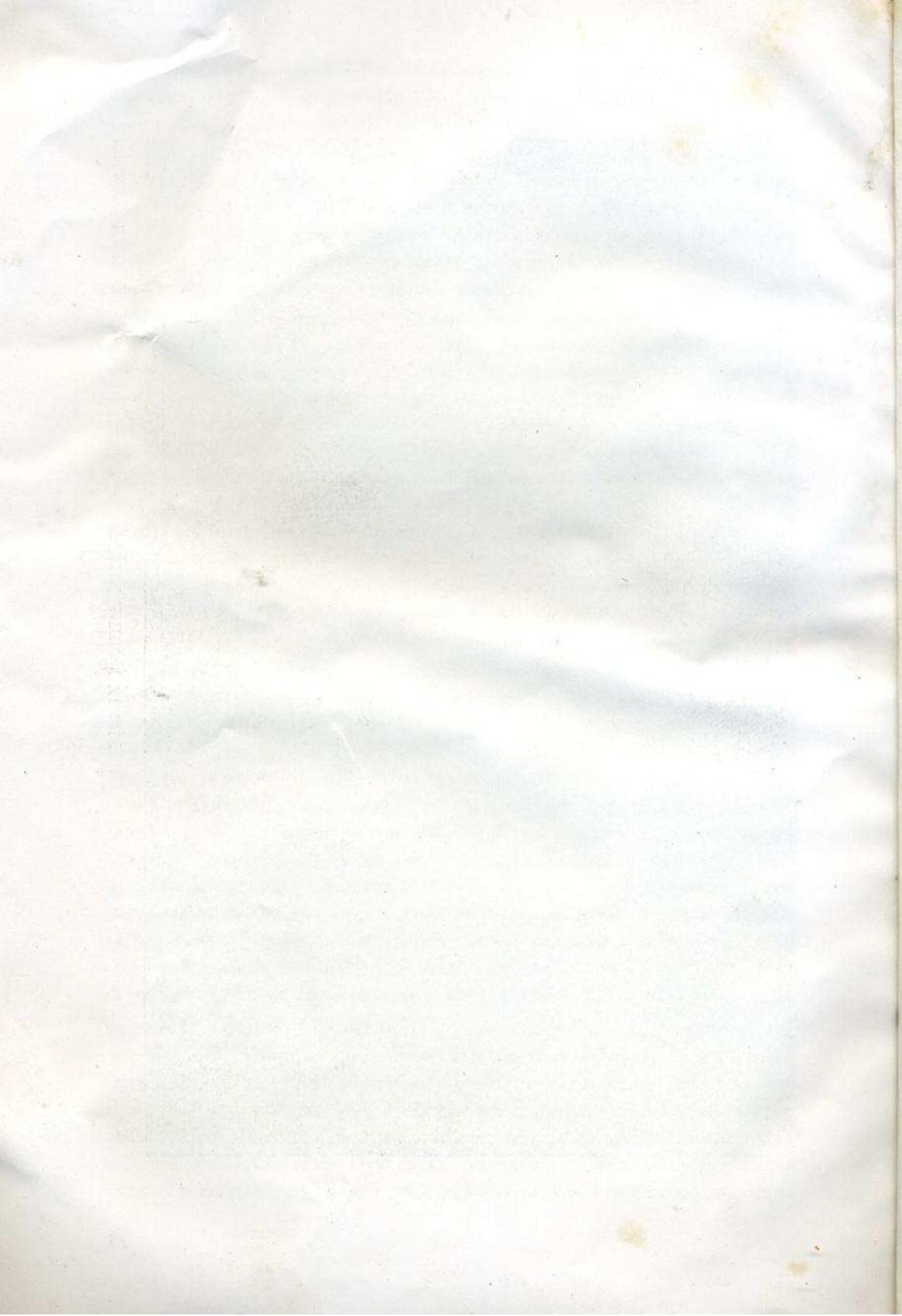
ledenim obronkom. Produži stepenicom i dopre do leda, gdje ga okruži puni sunčani žar. Iznenadna sunčana topota uskrisava u njemu sve životne snage: tijelo, krv, duh i osjetljivost se preporađaju. Baci se dakle na ledeni obronak nekom bijesnom opojnošću. Led se krši, niču stepenice. Ispod njega zjapi strahovito grlo couloira. Suhi čelični udarci cepina pružaju mu neku zabavu u toj jezivoj tišini, kraj njegovih tjeskobnih misli. Sat kasnije poslije svog odlaska s mesta pogibije dohvati se samotni muž opet grebena poviše tornja. Zapreka je prebrođena. Ugleda ponovno veliku sjevernu stijenu, što se ispinje nad ledenjakom, prozvanim Glacier de la Dent Blanche. Ozbiljne su smetnje za nj pri kraju, on je pobijedio. Užije mali odmor i nastavi put; neobična se silhueta čovjeka crta i dalje na nebu nad grebenom Ferpecla. Povrh svega još ono prekinuto uže. Navršava se drugi sat i on dosiže najviši vrhunac planine. Nešto malo je preko podneva. U taj čas upravo odjekne radostan poklič — slabo, daleko. To su penjači, koje smo na trenutak opazili ujutro i koji se sad brzo spuštaju objavljajući svoju prisutnost na kraju južnog grebena. Ali ih naš osamljeni muž ne može vidjeti pa se ni ne odaziva. Oslonjen na mrazom obloženi signal osjeća s praznim pogledom, kako se njegovom nutrinjom razlijeva osjećaj sreće nad odjekom pokliča, premda mu se čini, kao da on dopire iz beskonačnosti. Poslije takve borbe za život i poslije toliko mrtvih odista se može život hvaliti. Nad velikim grobom miriše mu opet cvijet života.

Samotni se muž počinje odmah spuštati. Južni greben pripada t. zv. klasičnoj ruti. On nije naročito težak, ali ostaje ipak ozbiljan pot hvat. Mr. Hill ga poznaće, Vuignier ga je jednom ovuda vodio. Kakva ironija sudbine; sada je tu sam, a njegov vodič leži dolje protegnut u snijegu. Ovim grebenom dakle silazi samotni muž. Smjelo prelazi preko glatkih stijena, na kojima se g. 1882. srušio Lochmatter s Gabbettom. Slijede daljne zapreke: stjenovite i ledene. Preko Col d' Herens počinju po bijeloj ravni ledenjaka plaziti magle, i kao pokretni baldahini dižu se polako i pomalo gusnu. Da se snađe, samotni muž motri već izdaleka postojano stope svojih neznanih prethodnika. Ali čim se domogne podnožja onog velikog tornja, koji zovu Grand Gendarm (3980 m), obavije ga odjedamput gusta magla. Nastaviti se ne može. Čini se kao da je sve oko njega zatrpano. Pokušava prodrijeti, dvaput, triput, ali ga gustina magle ne propušta. Da pokuša dalje silaziti, mogao bi svoju smjelost skupo platiti. Osim toga se diže vjetar i kratkim udarcima nagoni pred sobom valove snijega. Sjedne dakle pod neku veću stepenicu na kamen. Usidri se pomoću užeta, koje omota oko stjenovite izbrežine u blizini. Cepin zabije preda se u neku pukotinu i obgrli ga nogama, a ruke položi na čelik

Foto: Ing. B. Dilber

PRENJ IZ DOLINE BIJELE

motke. Oko četiri su sata poslije podne. Pred sumrak ohladi magla prodorno od naglog suhog mraza. Približava se veče, a vjetar huji bez prekida. Gusti snijeg vije. Ljudski se lik tako brzo mijenja, da se više ne može prepoznati; on je prevučen ledom i snijegom i kraj tih stijena, obloženih mrazom, dobiva izgled osobito bijelog balvana. Dođe noć, skoro bez prijelaza, duboka noć. Noć ispunjena različnom bukom, zviždakom i prigušenim šuštanjem snijega — vjekovita noć. Ali je samotni muž usidren ne samo za stijenu, već i svoju volju. Strah može plaziti naokolo, ali premda ga on naslućuje, pače vidi, on ga ipak prezire i ne obraća mu pažnje. Prolazi olujna noć uz neki pravilni taktomjer, ravnodušan uri. Sviće, kao da se svjetlo s mukom izvlači iz dubina razbite tmine. Tromo sviće dan. A u tom novom danu, koji tek nastaje (utorak 29.), ništa se drugo ne mijenja, osim ponešto boja sivog vremena. Stalno magla i zima, stalno snijeg i vjetar. A ljudski lik, na koji je snijeg bacio svoj bijeli pokrov, još uvijek je usidren za stijenu pokrivenu razbarušenim mrazom — samo se na čas taru ruke o motku cepina i noge o rukave — i tako prolazi prije podne. U dolini sad zvoni valjda podne. Tada se magla počne polako kidati, bijeli se pokrov diže. Samotni se muž strese, ustane i razveže svoje pretrgnuto uže od devet metara, osloboди ga i omota metodički oko prsiju, prebaci zabodeni cepin i mirno nastavi put. Probija se dubokim snijegom, opet za sunca i plavog neba. U visini od 3912 m. stigne na greben, koji je pokriven samo snijegom. Pod ovim je led, i on mora najprije odbacivati pomicni sloj svježeg snijega, da zatim iskleše potrebne stepenice. Njegov se opasan put urezuje dakle u ledeni kristal. Kasnije, u labirintu jaruga, prozvanih Wandfluh, ne uspijeva i gubi tri sata zbog varljivih pokušaja. Na ledenjaku počiva sjena planine i čini se, kao da zatvara dalji put. Prestravljen, samotni muž ne nalazi odvažnosti da stupi na tu sjenu; ona mu označava neku granicu u snijegu. Hoda amo-tamo, nastoji da umakne ovom tamnom zidu, što leži i skriva u sebi neke strašne uroke. Al' odjednom sjena poskoči i proguta ga. On je oslobođen svojih prividenja, nastavlja putem i zaboravlja svoju psihozu. Vitki vrhunac Matterhorna i ledeni krov Dent d' Herens zažareni su već do bijela, zatim tonu pomalo u zlatnu i napokon grimiznu raskoš.

Noć zatekne samotnog muža na zmuttskom ledenjaku. Teško se pokreće puteljkom po moreni, dok tama sve više pada. Treća je već noć, otkako je napustio kolibu na pašnjaku Bricolla. Samotni muž produžuje još uvijek svoj put. Nekakva svjetlost treperi duboko u tmini, možda je tamo koliba Staffelalp. Dugo upravlja to sablašno svjetlo njegove korake, koji već malakšu, a onda nenadano gasne, i potpuna, strašna noć ga opkoljava. On luta u kaosu kamenja, gubi

stazu, ne opaža, da je prešao kolibu Staffelalp i pada iscrpljen u travu na obali bistrice Zmuttbach umirući od gladi. U tren zaspi, obaviti još uvijek prekinutim užetom. A kad se probudi, nad njim se nježno nagnulo lijepo i sunčano prijepodne. Spavao je kao maleno dijete na dušak do pola jedanaest. Još jednom se digne i nastavi stazom, koju doskora pronađe. Oko pola dvanaest uđe napokon samotni muž u Zermatt, još uvijek opasan prekinutim užetom i ovdje ga tek odveže.

(Prevedeo dr. J. Š.)

Vranica — Zec — Bitovnja

J. Pustay (Sl. Brod)

Slavonski Brod, — 8 je sati navečer, polazimo do Visokoga, drijemamo i stižemo u tu bosansku varošicu u pol 5 sati. Kako autobus polazi tek u 9, odvezemo se fijakerom dalje na Kiseljak. Tamo smo ostavili stvari u hotel Bledu i šetajući susretali smo neke naše poznanike iz Broda. U pol 9 krenusmo autobusom u Fojnicu. Odjeli smo kod Jozе Mandića, trgovca, koji je već bio obaviješten pismom o našem dolasku i pobrinuo se za vodiča s konjem. Prije ručka smo razgledali pazar i samo lijepo kotarsko mjesto Fojnicu.

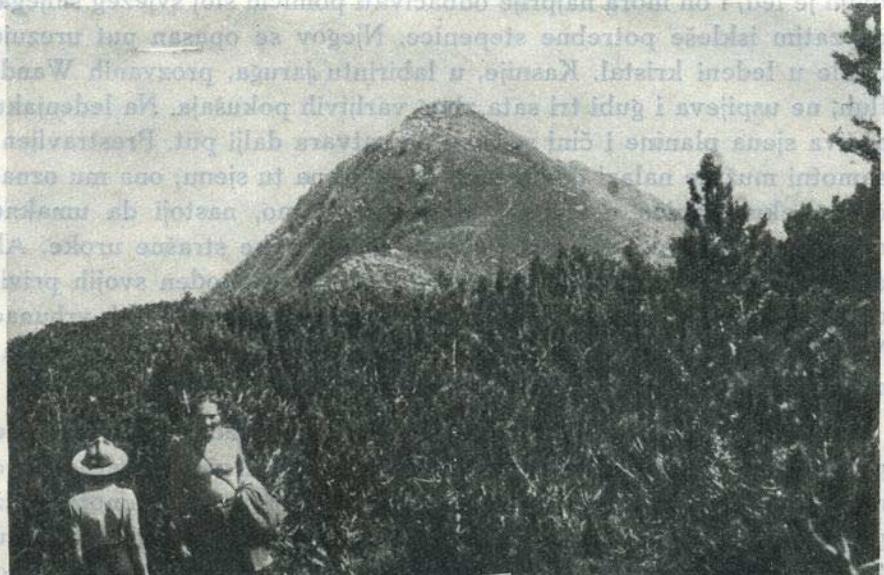

Foto: J. Pustay

STRAŽICA (1808 M) NA VRANICI

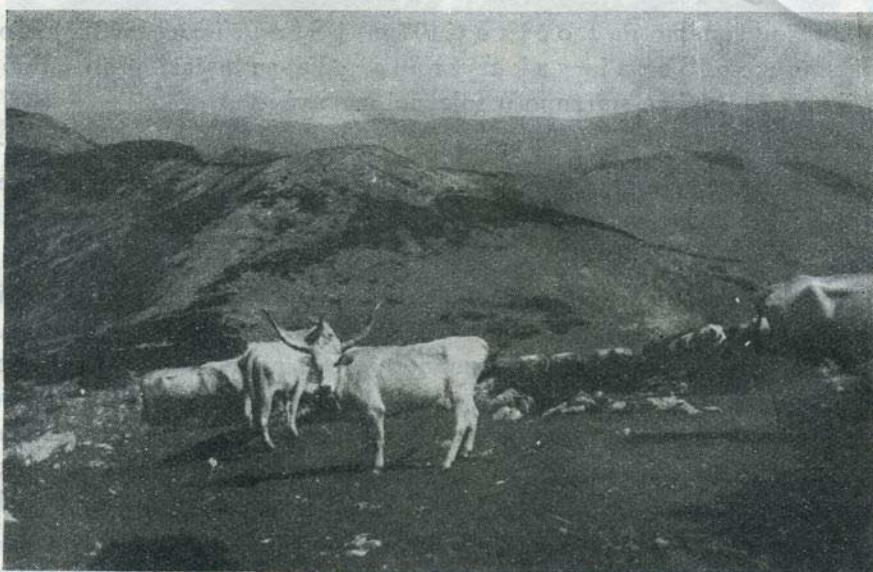

Foto: J. Pustay

MOTIV S LOČIKA (2107 M) NA VRANICI

Ručali smo izvrsne pastrve. U 1 sat po najžećem suncu krenuli smo na Prokoško jezero. Ključeva od kuće nije bilo, ali prema informacijama, koje smo dobili, u kući su bili bosanski oci franjevci, da sabiru ljekovito bilje. U Staro selo smo stigli u 4 sata. Tu smo ostali, sve dok nije žega malo popustila i dok se konj, koji je nosio prtljag, nije odmorio. Uspon preko Paljika je monoton. Gusta šuma, sumrak, koji je već počeo da se spušta, strmi uspon — radi svega toga taj komad puta nam se pričinio strašno dug. Kad smo pitali vodiča, koliko još ima do izlaska iz šume, odgovarao je uvijek lakonski: »Sad ćemo«, a trebalo je još sigurno tri četvrt sata.

Stigli smo na Prokoško jezero za priličnog sumraka, a kako je mjesec već izišao, pogled na njega s Krstacem u pozadini bio je savršen. Planinarska kuća bila je zatvorena, pa smo se smjestili u predsoblju. Kako smo bili prilično umorni, ubrzo smo zaspali.

Ujutro smo pospremili »sobu« i nasjekli sitnih borovih grančica za ležaj. Nakon toga, naravno, kupanje u jezeru, koje je vrlo hladno. Poslije ručka smo odšetali na Smiljevačku kosu (1836 m), koja se pružila preko puta planinarske kuće s druge strane jezera. Naveče smo već nabavili mlijeka iz stanova, koji se nalaze oko jezera, pa smo skuhali i kakao. Poslije večere smo korigirali sat prema zvijezdama (bilo je svega sat i tri četvrt razlike...)

Kako su noći dosta hladne, ja sam dobro iskoristio prednosti svoje spavaće vreće. — Dok su ostali spavali u odijelima i gojzericama, ja sam spavao u kupaćim gaćicama i još mi je bilo vruće!

Ujutro krenemo na L oč i k e (2107 m) i S t r a ž i c u (1808 m) Prošli smo kroz Sarajevska vrata, gdje se nalazi grob jednog krijućara, koji se smrznuo u snježnoj mećavi.

Popodne smo pronašli splav, popravili je i montirali na nju jabol s jedrom, koje nam je odlično služilo, jer je bilo skoro uvijek vjetra. Slijedeći dan smo se popeli na K r s t a c (2070 m). Sišli smo na nalazište alpskih ruža, koje je jedino u cijeloj Vranici.

Za vrijeme naše šetnje došla je jedna grupa planinara iz Šebešića. Pekli su janje na ražnju i ponijeli bure piva, a kako je prof. Grgić iz našeg društva imao neke poznanike među njima još od prošle godine, pozvali su nas ravno na ručak. Naročito nam je prijalo pivo hlađeno u jezeru na 1640 m visine. Navečer smo otišli na drugu obalu jezera do kadije iz Fojnice na crnu kavu (on je odsjeo u nekoj praznoj pastirskoj kolibiji). Kad smo se vratili, naši su gosti već zadrijemali — polovica u pred sobljku — polovica vani. Ujutro su oni otišli, a ja sam krenuo sa drugom na N a d k r s t a c, dok je profesor ostao da kuha ručak. Nas je uhvatilo nevrijeme na visini od cca 2000 m, — zrak je bio težak, crni oblaci vili su se nad glavama, vršak štapa i okov na palici su pucketali — morali smo se vratiti, a da se nismo nikuda popeli toga dana. Pri povratku nas je uhvatila jaka kiša prćena sijevanjem munja, — u kuću (t. j. u pred soblje) smo stigli pokisli kao miševi.

Popodne je došao iz Travnika jedan svećenik, koji je imao ključeve pa smo ipak, napokon, ušli u kuću. Drugi dan smo obišli K r s t a c i N a d k r s t a c (najviši vrh Vranice 2112 m.)

Za to vrijeme naš je Ivo ostao da kuha ručak (kako smo kasnije vidjeli, nahranio je salamandere u jezeru makaronima, koji su mu se prosulji). Navečer su došli k nama preko jezera, student Halid B. i neki stari lovac, pa smo teferičili uz crnu kavu. Ujutro je u 8 sati padaо snijeg u krupnim krpama, ali se za pola sata potpuno razvedrilo, i u 10 sati podemo Halid i ja u Šebešić. Dolje smo stigli za 2 sata i zadržali smo se kod naših poznanika do pol 3. Pri povratku smo zašli na krivi put pa smo u dom stigli tek nakon 6 sati lutanja i penjanja posve izmoreni.

Drugi dan smo se spremali i odmarali da krenemo dalje — na P o g o r e l i c u pod Zec planinom. U to su baš odande stigli neki planinari, pa smo dobili od njih ključeve od ondašnje kuće. Večer smo ugodno proveli u prilično velikom društvu i legli smo tek u 11 sati.

Ujutro su još sví spavalii, kad smo pošli. Bila je strašna magla. Vidika je bilo malo, pa smo nekoliko puta i zalutali. Uz to je bilo i tako hladno, da smo uzput dvaput ložili vatru, da se ugrijemo. Magla

Foto: F. Pustay

NALAZIŠTE RHODODENDRONA POD KRSTACEM NA VRANICI

je počela popuštati tek, kad smo bili na Zec evoj glavi, na vrhu Zec planine. U dom na Pogorelici smo stigli u 2 sata. U kući je bio član zagrebačkog kazališta g. I. sa svojom suprugom na odmoru već 10 dana. Tu smo kupili 3 litre jagoda za 12 seksera (više se ne sjećam točno, koliko je to, ali mi se čini oko 2—3 dinara) — neko je napisao u knjigu posjetilaca, da u zidovima ima škorpiona, pa smo ih pregledali prije spavanja. U noći su nas probudili pušovi, koji su prevrtali posude u kuhinji.

Htjeli smo još otići na Bjelašnicu, pa smo mislili uhvatiti voz u Pazarić, i odmah dalje gore. A kako je naš profesor praktičan čovjek, ponio je samo one listove voznog reda, koji su nam bili potrebni, i to iz — prošlogodišnjeg voznog reda. Mi smo sišli točno četvrt sata prije polaska vlaka po lanjskom voznom redu, ali po sadašnjem smo zaksnili čitav sat. Nije ništa drugo preostalo, nego da izlet na Bjelašnicu odgodimo za slijedeću godinu, a mi da pričekamo vlak u Sarajevo.

U splitskom kraju

Lučić-Roki Pero (Zagreb)

Ma da je betonska cesta tvrda, ipak osjećaš neku veselu lagodnost, kad ti se iza onih zavoja otvara pogled i pokazuju ti se šaroliki oblici bliže splitske okolice. Svjež jutarnji povjetarac širi pluća, što požudno udišu onaj mirisavi zrak bora, mlade trave i mora. Oštri je Klis svojim lahorom namreškao mirnu morsku površinu u sjeni Vranjica i crnih velikih brodova, i opružio dim tvornica pod sjenama Kozjaka u vidu duge maglice. Tišine nema. Poremećena je žamorom tvornica, brodskih dizalica, motora i vlakova, a kad te ceste malko približi borovu lugu, pihev te ptica sjeti, da nisi daleko od poljske prirode. Šteta bi bila ovim putem neći pješke, jer vozeći se imaš pre malo vremena, da opaziš sve ono, što ovaj kraj čini tako živim i privlačivim.

Po strmim obroncima Mosora nanizala se kamena sela, koja daju naročito lijepu sliku navečer, kad su rasvijetljena, jer su uglavnom sva sela splitske okolice elektrificirana. Mravinci, Kućine, Kosa, Klis, Rupotine oživljuju zapadne Mosorove obronke, a svojim urednim kućama i gostoljubivim domaćinima pružaju ugodan odmor. Cestom, koja se lagano uspinje, prolaziš poljem, na kojem se još danas dobro vide tragovi rimske kulture. Lukovi Dioklecijanova vodovoda, ruševine starokršćanskog groblja i hramova privlače turiste raznih narodnosti na mjesto Salona, današnjeg Solina.

Sa Mravinaca nedaleko Solina pogled postaje već širi prema moru. Zeleni Marjan budno stražari nad Splitom te odmara umorne ljude svojim šumskim mirisom, alejama i neviđenim pogledima. Tko hoće da upozna sve ljepote Marjana, taj ga mora dugo posjećivati i to u razno doba dana. Kad god ga posjeti, činit će mu se drugačijim i privlačnijim, a pojavit će se pri tom u njemu želja, da u isto vrijeme bude na svim njegovim stranama. Marjan je za svakog vremena na svoj način lijep, pa i za monotone jugovine, kad promatraš trome široke valove, kako se razbijaju o lukobran te grebenje Sustjepana i Meja. Stara se grana, vjetrom izmučenog bora tužno cvileći savija i prati svaki bijeli vrh vala, koji se ruši. Decenijima ispraga Marjan hrabre naše morske vukove i pozdravlja ih očekujući sa strepnjom, da li će se opet vratiti, te svojim pri povijedanjem o dalekom svijetu, doživljajima i veselom pjesmom razveseliti svoje strpljive obitelji i drugove. Nad otocima se nadvili olovni oblaci i kidajući se žure se prema masivima Mosora i Kozjaka čineći uz to cijelu okolinu nekako tužnom i sumornom, ali ipak veoma blizom i dragom, jer je i južni dan za pravog prijatelja prirode dan naročitih utisaka, koji ni u jednom slučaju, kako neki misle, ne umaraju dušu,

već je naprotiv ispunjuju ozbiljnošću i razmišljanjem. Dok za dana vedre i hirovite bure i maestrala oštro oko gleda u bistre daljine, te opaža svaki pojedini detalj, oduševljava se novim i prekrasnim prizorima, dotle za jugovine gleda tamne čemprese, kako se tužno savijaju prema surim stijenama Svetoga Jere i razmišlja dugo o svemu, što mu je najviše uza srce priraslo. Pod okomitim raspucanim stijenama sklonila se mala kamena crkvica, po kojoj je cijeli kraj dobio ime. U samoj stijeni izduben je stan, na kojemu su još danas čitava okna i dimnjak. Po legendi je to bio stan starih pustinjaka. To još više upotpunjuje romantiku ovog dijela Marjana, na kojem se sabralo sve, što može biti ljepše i veličanstvenije. Putem niz brijeđi dižu se stoljetni cvjetovi agave i gusto makijino grmlje, a mali maslinov gaj okružava vinograd na rubu plave morske drage, zvane »Kašuni«. Po bijelom žalu razlijevaju se nemirni valovi miješajući svoj žamor sa šumom okolnih gajeva. Ovdje romantika Marjana dosije svoj vrhunac, a u posjetiocu ostavlja dubok dojam prave i ozbiljne ljepote prirode, koja nam je uvijek spremna dati iskrene radosti. Kako je tek Marjan živ i veseo za vedrog proljetnog dana, kad ti se od časa na čas mijenjaju pred očima divne slike harmonije boja počevši od tamnog zelenila borove šume preko svijetlozelenih vinograda, crvenih krovova kućica uz more, plave široke pučine i dalekih azurnih otoka s krupnim kapama bijelog cumulusa.

Lagane jedrilice klize na svježem maestralu prema pučini, da se vrate natrag pred večer, kad se sva okolna priroda stapa u veliko slavlje sunca na zapadu. Zapadno nam nebo pokazuje svoje stijegove živih i slobodnih boja, a cvrkut malih pticica pjeva veselu pjesmu vječne ljepote. Zlatni traci sunca osvjetljuju tamno crvenu koru borovih debla, između kojih vitke srne plašljivo osluškuju svaki šum, a šareni se fazani veselo oglašuju i lepršajući krilima spremaju na počinak. Po Kaštelima i ostalim selima već trepere svjetla, a malo kasnije sa glavne vidilice ugledaš rasvijetljen Split i divnu sliku odraza svjetla u moru luke. Bistro zvjezdano dalmatinsko nebo zadržava te još dugo na Marjanu, za kojim uvijek čezneš, a pogotovo kad si daleko od njega. Međutim dozivajući tako sebi u pamet nekad ugodno provedene časove nađeš se uskoro pred novim slikama uvijek lijepe prirode. Pred tobom se dižu ozbiljni obronci sivog Mosora. Oni oštiri kukovi i raspucano kamenje mame te da se po njima vereš i diviš tipičnoj divljini krša. Ova se divljinu pokazuje u svojoj pravoj raskošnoj slici upravo podno zapadnog skoro okomitog obronka, gdje iz kamena izvire rječica Jadro. Gornjim tokom teče brzi Jadro dubokim kanjonom, da se par stotina metara zatim tekući zelenim livadama Solinskog polja slije u more nedaleko Vranjica. Rubom i južnim obronkom spomenutog kanjona zeleni se bo-

rova šumica, koja pravi ugodan kontrast boja s plavilom neba, sivim kamenjem, te plavom vodom rječice isprekidane brzicama. Baš krajem ove provalije otvara se tunel sinjske uskotračnice. Stenući teško uspinje se mala željeznica obilazeći gole izbočene kukove, zaustavivši se nakon ovog tunela u stanici Kosa. Mali seljačići i seljanke nude putnike suhim smokvama, što su ih nanizali na malim šipkama. Naš »Sinjanin« zviždeći kreće lagano dalje uzbrdo boreći se sa strminom oštrog Klisa. Prolazeći vijadukt, što spaja jednu gorsku kosu Mosora i samu piramidu Klisa, približava se drugom tunelu.

U samom je vlaku veselo. Đaci obližnjih sela vraćaju se kući iz splitskih škola, dobacuju jedan drugome razne šale, dogovaraju se za večernje učenje i ponovni sutrašnji rani odlazak u školu. Nekoliko minuta iza drugog malog tunela približava se vlak trećem dugom i nadasve zanimljivom po svom obliku. On naime, odmah pri svom prema jugoistoku okrenutom početku počne zavijati prema sjeveru, tako, da mu zadnji otvor gleda opet na istočnu stranu. Putnici, nenavikli na to, doživljuju iznenadjenje, kad im kod ulaza u tunel more leži dolje s lijeve strane, dok je kod izlaza s obrnute desne. Premještaju se tada sa svojih mjesata i ne mogu se ubrzo snaci, sve dok ne ugledaju strmine Mosora i Kozjakove stijene na svome starom mjestu i ne uvjere se, da se i more nije premjestilo s onu stranu tih sivih bedema. Evo uskoro i stanice Klis. Ovaj sat vožnje bio je ugodan. Sa stanice, dabome, hrliš staroj tvrdavi, do koje te dovede lijepo uređen put s brojnim vidikovcima i klupama za odmor. S nekim strahopočitanjem koracaš ispod velikih vrata ovog, do danas veoma dobro sačuvanog tvrdog kamenog grada, a srce ti veselije zakuca na pogled onog barjaka slobode, što su ga davno vijali naši stari junaci i koji opet danas viju mrki Klišani čuvajući vijekovima ovaj veliki ponosni spomenik hrvatske slobode i vuka Petra Kružića. Penjačevo se oko divi oštrom nazubljenom obronku, što se na istočnoj strani grada ruši prema željezničkoj pruzi i potoku, te dalje prati silne tvorevine i oblike krša, nad kojim caruje Mosor sa svojim karakteristično uslojenim sivim obroncima. Promatrač ne zna, otkud bi počeo razgledavati okolinu i gdje bi se pogledom dulje zadržao. Sa sjeverne strane kliške prevale otvara Dalmatinsku zagoru sve do bijele Kamešnice. S južne pak velika protivnost kraja s maslinovim gajevima, boricima, vinogradima, te širokim morem načičkanim otocima, grebenima, parobrodima i bijelim jedrima. U okrilju okomitog Kozjaka nanizala se kaštelanska sela, a rubom plodnog polja, koje se prema Divuljama sužuje, da malo dalje prijeđe u brijeđ praveći tako drugu stranu tjesnaca između Trogira i Čiova. Ovim se poljem s pravom Kaštelani diče i njihova vesela pjesma

prožeta je ljubavlju prema njemu, što najbolje može da shvati onaj, koji je tamo bio i prolazio onim urednim voćnjacima, bujnim vinogradima, te alejama čempresa i tamarisa. Na sjeverozapadu od Klisa okomio se snažni Goli brig, taj krajnji ogranač Kozjak-planine. Pod njegovim se liticama prostrla borova šumica, prava oaza u onom golum kršu, a odmor u njoj uz onaj ljekoviti miris bora i daleki vidici liječe dušu i tijelo, dokazujući nam još jednom da nam je domovina doista lijepa.

DRUŠTVENE VIJESTI

POZIV NA GODIŠNJU SKUPŠTINU

U smislu društvenih pravila po čl. XIII., sazivam 67. redovitu godišnju skupštinu Hrvatskog planinarskog društva, Matice u Zagrebu za dan 27. veljače 1941. u 8 sati navečer sa slijedećim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika;
2. Izbor dvojice ovjerovitelja zapisnika i dvojice skrutatora;
3. Izvještaj tajnika;
4. Izvještaj blagajnika;
5. Izvještaj nadzornog odbora i podjeljenje razrješnice;
6. Prijedlozi članova;
7. Izbor izašlanika i zamjenika za glavnu skupštinu društva;
8. Eventualije.

U slučaju, da u određeno doba nije prisutan dovoljan broj članova, održat će se skupština s istim dnevnim redom i na istome mjestu pola sata kasnije, bez obzira na broj prisutnih članova.

U Zagrebu, dne 1. siječnja 1941.

Predsjednik:

Dr Josip Torbar v. r.

† LJUBEN GENČEV-GENČO

Iz bratskih planinarskih krugova u Sofiji stiže nam žalosna vijest, da je 13. rujna 1940. smrtno stradao, pri nekoj nesreći autom, mladi bugarski planinar i alpinista Ljuben Genčev - Genčo. Nenadana vijest bolno je odjeknula u našim srcima; osjetili smo, da smo i mi hrvatski planinari izgubili dobrog, iskrenog

i rijetkog planinarskog druga i prijatelja među bugarskim planinarama.

*

Nekolicina nas Hrvata-planinara, članova HPD-a, pohodili smo ljeti 1939. godine po prvi put službeno bratski Bugarski turistički savez i prekrasne bugarske planine.. Način, kojim su nas dočekali bugarski planinari diljem cijelog našeg puta po bugarskim planinama, te utisci, koje na nas učiniše velerne planine, ne dadu se opisati.

† Ljuben Genčev-Genčo na vrhu Musale — 2925 m — 8. VIII. 1939. kao vodič hrvatskih planinara kroz bugarske planine

Najveći izbor planinarskih, športskih i ostalih cipela vodi trgovina
MACAN-cipela

FRKOVIĆ I DRUG

Zagreb, Ilica 24. — Telefon 55-14.

sati; ostali su nam svima u najljepšem i trajnom sjećanju. A kad bi se to ipak pokušalo opisati, svaki bi opis našeg izleta u bugarske planine bio usko povezan s imenom Ljubena Genčeva-Genče, koji se tom prilikom najpripravnije odazvao pozivu, da nam na našem putu bude vodičem. Kao privatni namještenik ostavio je svoj posao i s ljubavlju žrtvovao i svoj toliko priželjkivani godišnji dopust, samo da nas, hrvatske planinare, proveđe kroz prekrasne bugarske planine, koje je, kao rijetko tko, ljubio. Pa koje onda čudo, da je upravo Genče bio našim vodičem?

Sretan i veseo bio je naš Genče, da nam može biti naš »vodač« kroz svoje drage i lijepе planine. To je odavala svaka njegova riječ i svaki njegov pokret, te koje čudo, da smo se u njegovu društvu već prvi dan našeg poznавanja i zajedničkog života u planinama osjećali, kao da smo prijatelji već od malih nogu.

Ljuben Genčev-Genče poznavavaše u životu samo dvije stvari. Svoje zanimanje i... planine! Pripadao je mlađem naraštaju bugarskih planinara i alpinista. Kao dugogodišnji član BTS-a, pristupa također odmah i u mlado društvo Bugarski alpinski klub (BAK), te svim svojim srcem i svim svojim snagama pridonosi znatan

udio na pretku i procvatu bugarskog planinarstva uopće, a alpinizma napose. Sve svoje slobodno vrijeme provodio je u planinama i to nesamo ljeti, već i zimi, gdje je dolazio do izražaja kao odličan skijaš. U tom svom planinarskom radu — a napose u zimsko doba, kada ogromno prostoranstvo bugarskih planina, koje dosiju do 3000 m. visine, pokriva dubok plašt snijega i leda — nalazio je Ljuben Genče pravo polje rada prelazeći mnoge putove, prijelaze i vrhove u prvenstvenim usponima. I tako je jedino i bilo moguće, da ostavlja poslije svoje smrti mnoge trajne uspomene o svom radu u bugarskom planinarstvu i alpinizmu, te još više prijatelja među planinarama, i ako ga je smrtna kosa pokosila u njegovojo 30-toj godini života.

Rijetko je tako točno napisano za nekog čovjeka, kao što je to napisano u »Bulgarskom turistu« br. 7—8, gdje je komemorirana i njegova rana smrt, da je Genče bio »čovjek, kojini je imao neprijatelja«, te »nitim uje tekto htio biti takav.«

Takov je eto bio i takav će nam uvihek ostati u sjećanju nas, hrvatskih planinara, »vodič« kroz bugarske planine — Ljuben Genčev-Genče!

*

A sada Ti još jedanput, dragi Genče, najljepša hvala u moje ime i u ime svih hrvatskih planinara na Tvojem prijateljstvu i planinarskom drugarstvu. Tužna vijest o Tvojoj preranoj smrti rastužila je naša srca, te se još ne možemo pomiriti s mišljju, da Te drugi put, kada opet dođemo u Tvoju lijepu domaju i u Tvoje lijepе planine, ne ćemo više naći među našim prijateljima. Naša bol je tim veća i tim teža, što nam sudska ne dozvoli, da Te barem jedanput pozdravimo u našem domu — u našim planinama, otvorena srca i raširenh ruku, kao što si nas Ti dočekao. Mi, koji ostadosmo, sačuvat ćemo Ti harnu uspomenu među hrvatskim planinarama, a Ti, dragi Genče, u miru počivaj u sjeni Vitoše, Rila i Pirin-planine, koje si za života toliko ljubio!

Čm.

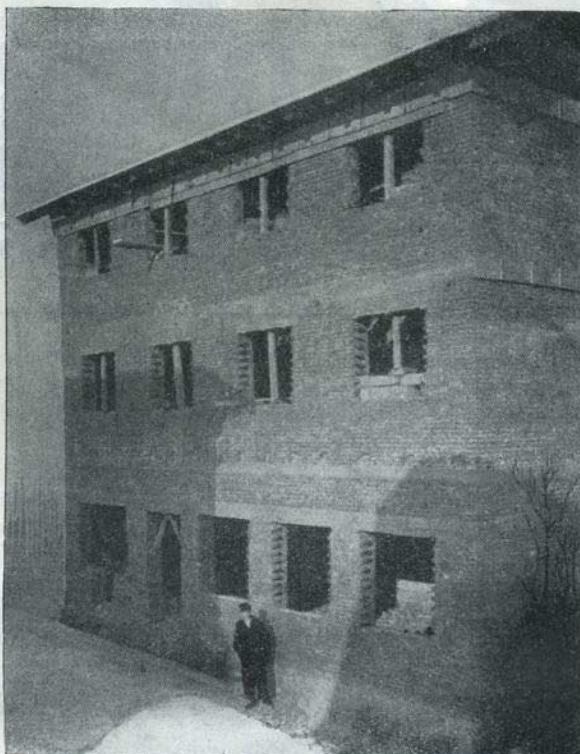
»BITOVNJA« DIGLA SVOJ DOM POD KROV

Nedavno smo u Hrvatskom Planinaru donijeli nacrt doma, koji namjerava izgraditi podružnica »Bitovnja« u Kreševu i kratki referat o građevnim predradnjama. Danas obavještjujemo hrvatske planinare, da je dom od konca mjeseca studenoga već pod krovom. Ne samo kao blagajnik »Bitovnje«, kroz kojega je ruke prošao svaki društveni dinar, nego i za ilustraciju današnjih prilika u građevnoj struci, želim iznijeti važnije činjenice, s kojima smo se susretali tokom gradnje.

Dne 6. VII. smo dovršili kupalište troškom od 53.000 dinara, 10. VII. pala je odluka za gradnju doma na zemljištu koje nam je dariovala općina Krešev. Lijepa stvar, ali je u kasi bilo svega oko 300 dinara. Brzo foto-aparat u ruke i fotografijama dokazuјemo, da »Bitovnja« gradi. Stiže 10.000 dinara skupljenih priloga. Daj, kaparu za kam, za kreč, za drvenu gradu i t. d. Za mjesec dana lifieranti zakrčili građevnim materijalom čitavu čaršiju pred gradilištem. Opet foto-aparat u šake! Jurišamo na sva moguća vrata a sve s fotografijom: Stiže opet prilog od 10.000, a da ni danas ne znamo, od koga je. »Bitovnja« opet dijeli kaparu. Temelji s podrumom su gotovi. Dolazi pitanje cigla. Pravimo ciglu u vlastitoj režiji u Kojsini. Ciglarima 3000 D kapare. Već je 30.000 kom. cigle pripravljeno, da se ispeče.

Nebu je valjda dozlogrdila ova kapara, jer udari prolom oblaka. Voda zaplavila ciglanu. Članovi društva direktno otimaju bujici nepečenu ciglu gazeći vodu do pasa. Spasili smo 6.000 kom. Iste noći udari još jači prolom, i bujica nam odnese i ovih 6.000 kom. Kapitulacija »Bitovnje«! Nema kapitulacije, svejedno, što nebo nije sklono našoj gradnji!

Vozi ciglu iz Visokog, 28 km. daleko od

Sagrađeni dom »Bitovnje« u Kreševu.

Kreševa. Prva kola cigle stigoše. Majstor na posao. Prizemlje već gotovo. Blizu je gotov već i prvi kat i ne možemo dalje. Kasa »Bitovnje« naravno opet prazna, no »Bitovnja« je na to naučna. Iznenada dođe predsjednik i donese 3.500.— D. društvenog novca. Majstori, nastavite posao, »eve kapara!« 15. XI. vije se već betonski

PLANINARI, SKIJAŠI, ŠPORTAŠI!

Poslije napornog športa, koji vršite po svakom vremenu, po kiši i zimi, čuva Vas od prehlade, gutljaj toploga čaja, ali ne običnog ruskog, već vitamina sadržavajućeg, okrepljujućeg cvjetnog »EMONA« čaja. Prireden limunom, rumom, rakijom, vinom ili mljekom, daje napitak izvanrednog učinka i okusa. Ta-kodjer u gostionicama i u svim planinarskim kućama zahtijevajte samo pravi cvjetni »EMONA« čaj ljekarne Mr. Bahovec u Ljubljani.

Kneippova

sadržaje u svakom
zrnu sladni šećer

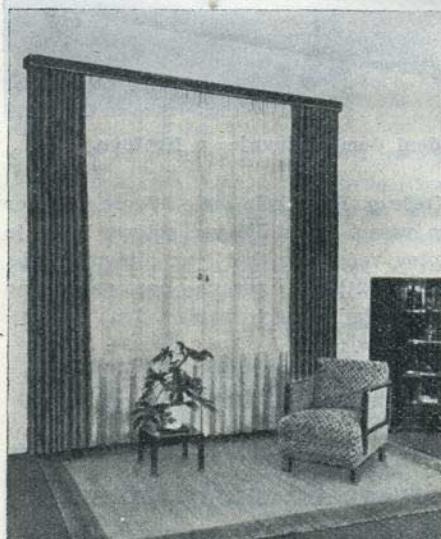
sladnakava

vijenac na svršenom II. katu. Opet fotoaparat! Sa slikom u ruci molimo Bansku vlast, da nam pomogne podignuti krov na kući. Odobreno je 8.000.— D. Odmah pripremiti krovnu konstrukciju, a zasada kaparu radnicima! 30. XI. kuća je pod krovom! »Živjela Bitovnja«, koja nam je dala kruha za Božić, čuje se razgovor među radnicima. »Bitovnja« donijela za-

ključak, da se na gradilištu ispeče janjac. Svakom, koji je učestvovao na gradnji, — janjetine, čašica rakije i kruha. Tako je približno taj teški posao završen. Kasa je naravno prazna kao i obično.

Kadgod prođem pokraj doma, razmišljam. Kuća od 16 prostorija, najveća u Kreševu, pozobala je 105.500.— D. Otkud novci? To baš i jest ona magična snaga svakog društva. Pojedinac se ne bi usudio ni gotovim novcem u sadašnjim prilikama graditi, a »Bitovnja« pristupa gradnji ovog kolosa sa 300.— D gotovine. Nije novac uvjek najvažnija stvar nego odlučnost, a osobito međusobno povjerenje. Domaći svijet ima povjerenja u »Bitovnju«, jer je ona vrlo aktivna, a imetak joj se popeo na blizu četvrt milijuna dinara i zajamčeno ne će nikomu ostati dužna. Otale i izvire onaj sistem plaćanja kaparom, jer Kreševlјaci vjeruju na temelju iskustva sa gradnjom kupališta, koje je koštalo preko 100.000.— D, da će i ovaj puta »Bitovnja« svojim obavezama udovoljiti.

Ustrajnost i uzajamno povjerenje su faktori, koje mogu preporučiti svakoj podružnici, koja je u gradnji, dok su sve ostale komponente od manje vrijednosti, jer se i lakše dadu postići. — Nikola Simunović, blagajnik »Bitovnje«.

Moderni zastori — tkanine za počućstvo — popluni — u velikom izboru
najpovoljnije kod domaće tt.
KUNSTEK
Zagreb

Masarićeva 10 Telefon 4407
(prolaz Balkan Kina)

ŠIRITE
»HRVATSKI
PLANINAR«

VODEĆA
TRGOVINA
FOTOGRAFSKIM
PRIBOROM

FOTO CORSO

ZAGREB, ILLICA 25
TEL. 24629

TOMISLAVOV DOM

S L J E M E 1 0 1 2 m.

najobljubljeniji i najmoderniji dom planinara i športaša na Sljemenu. Moderni komfor, tekuća voda i novo uvedeno centralno grijanje. — Prvorazredna kuhinja. Cijene umjerene.

Za vrijeme trajanja zimskog sporta pruža se članovima Hrvatskog planinarskog društva pension i od 3 dana. Auto cesta i u zimi prolazna do doma.

UPUTE DAJE:

HRVATSKO PLANINARSKO DRUŠTVO U ZAGREBU,
Varšavska ul. 2-a — Telefon 65-01

Odjeća i obuća

i sve planinarske potrepštine

uvijek najjeftinije!

R o b n a k u c a

Kastner & Öhler

Z a g r e b , I l i c a 4 i 6

FOTO
GRIESBACH & KNAUS
ZAGREB

Jurišićeva ul. 1 • Zatražite cjenik

H O T E L I
R E S T A U R A C I J A

MAKS SKUŠIĆ

LJUBLJANSKA 33
TELEFON 63-50

Sastajalište svih športaša. Preporuča novo meblirane čiste i jeftine sobe. Prvorazredna domaća kuhinja, u svako doba topla i hladna jela. Toči zagrebačko Grand i Jelačić pivo. Hrvatska i slovenska prvorazredna vina. Dnevno na ražnju janjci i odojci, čevapčići, ražnjići i ostali specijaliteti! Planinari kod spavanja 5% popusta uz predočenje planinarske legitimacije.